25/07/2022

Αρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός Πρωθυπουργός της Ελλάδος

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα

- **Γράφει ο Πάνος Ν. Αβραμόπουλος**

Τεράστια και κολοσσιαία υπήρξε η συμβολή της ιεροσύνης και στον πολιτικό στίβο. Από τους βυζαντινούς χρόνους μέχρι και το πρόσφατο ιστορικό παρελθόν, η εκκλησία όταν το πολιτικό μας εποικοδόμημα υφίστατο κλυδωνισμούς από την αλαζονεία και την αμετροέπεια των πολιτικών ταγών, πρόσφερε με τους άξιους εκπροσώπους της πολλά. Χάρισε την νηνεμία και την ομαλότητα και πρόσφερε τον απαραίτητο ζωτικό χρόνο για να ξαναβρεί ο πολιτικός κόσμος τον ορθό του προσανατολισμό. Χαρακτηριστική περίπτωση αυτής της σπουδαίας συμβολής υπήρξε ο θρησκευτικοπολιτικός μας ηγέτης Δαμασκηνός, κατά κόσμον Δημήτριος Παπανδρέου. Ανήλθε στην πρωθυπουργία της Ελλάδος τον Οκτώβριο του 1945 αφότου παραιτήθηκε ο ναύαρ-χος Πέτρος Βούλγαρης, για να τον διαδεχτεί λίγο αργότερα ο αείμνηστος Παναγιώτης Κανελλόπουλος. Ενώ πρωθύστερα τον

Δεκέμβριο του 1944 και μετά τα τραγικά γεγονότα που έλαβαν χώρα αυτό τον μήνα για τον ελληνισμό, είχε αναλάβει την αντιβασιλεία. Ο αρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός γεννήθηκε στην ορεινή Δόρβιτσα της Ναυπακτίας το 1890 από μια φτωχή οικογένεια. Μετά τις εγκύκλιες γυμνασιακές του σπουδές εγράφη ταυτοχρόνως στην Νομική και στην Θεολογική σχολή του πανεπιστημίου Αθηνών, για να αποφοιτήσει επιτυχώς και από τις δύο. Την ζηλευτή πορεία του στην ιεραρχία θα ξεκινήσει το 1917 όπου χρίζεται αρχιδιά-κονος. Ενώ ένα χρόνο αργότερα το 1918 αναλαμβάνει την διεύθυνση του μητροπολιτικού γραφείου στην Αθήνα, δίκην και της πολύπλευρης για την εποχή κατάρτισής του. Μητροπολίτης θα εκλεγεί το 1922 στην Κορινθία, ενώ οι καταστροφικοί σεισμοί της περιοχής το 1928 θα αποτελέσουν το έναυσμα για να εκδηλώσει ο Δαμασκηνός από το ύπατο αξίωμα της ιεραρχίας τις αρετές και την πολυσχιδή προσωπικότητά του. Με τις εμπνευσμένες και μεθοδευμένες ενέργειές του, θα βοηθήσει ταχέως την περιοχή να επουλώσει τις πληγές της και να ξαναβρεί τον δρόμο της ανάπτυξης. Η χρονιά 1938 θα αποτελέσει ένα σημαντικό ορόσημο για την περαιτέρω πορεία του ιεράρχη τόσο στην ιεραρχία, όσο και στην πολιτεία. Προτείνεται για τον αρχιεπισκοπικό θρόνο και μετά από την πολύκροτη ψηφοφορία που θα διεξαχθεί με συνδιεκδικητή τον επίσης άξιο ιεράρχη Χρύσανθο – πρώην μητροπολίτη Τραπεζούντος- θα εκλεγεί αρχιεπίσκοπος με ψήφους 31 έναντι 30. Και λέμε πολύκροτη ψηφοφορία διότι την εγκυρό-τητά της θα αμφισβητήσει το Στ.Ε, με το αιτιολογικό της συμμετοχής σ΄ αυτήν ενός έκπτωτου μητροπολίτη. Θα πραγματοποιηθεί επανάληψη της ψηφοφορίας στην οποία ο Δαμασκηνός ηττάται ωστόσο δεν θα αναγνωρίσει ποτέ το αποτέλεσμά της, αφού θεωρεί πως τα πολιτικά δικαστήρια δεν έχουν την δικαιοδοσία να επιλύουν τέτοιας υφής διαφορές. Στην επερχόμενη αλήστου μνήμης όμως γερμανική κατοχή όταν ο μητροπολίτης Χρύσανθος απομακρύνεται από την αρχιεπισκοπή αρνούμενος να ορκίσει την κυβέρνηση Τσολάκογλου, ο Δαμασκηνός αναλαμβάνει τον αρχιεπισκοπικό θρόνο.

Στα πικρά και μαύρα χρόνια της γερμανικής δουλείας που ακολουθούν ο αρχιεπίσκοπος αναπτύσσει προς όλες τις κατευθύνσεις πρωτοβουλίες για να βοηθήσει τον χειμαζόμενο και όχι μόνο από τη πείνα αθηναϊκό λαό. Το ανθρωπιστικό έργο που επιτελεί εδώ είναι πραγματικά γιγαντιαίο και αποτελεί θα έλεγε κανείς το εφαλτήριο για να αναμειχθεί ευρύτερα στα πολιτικά μας δρώμενα. Έτσι έρχεται σε επαφές με τον Ι. Τσιγάντε που επιλαμβάνεται πρωτοβουλιών για την σύσταση Εθνικού Συμβουλίου, προκειμένου να αντιμετωπιστεί η δεινή πολιτικοκοινωνική κατάσταση του τόπου. Οι συνομιλίες πραγματο-ποιούνται στο σπίτι του μετέπειτα προέδρου της Δημοκρατίας και λαμπρού πνευματικού μας ανδρός Κωστάκη Τσάτσου στην Πλάκα, και σ΄ αυτές η τριανδρία αποφασίζει την σύσταση του Συμβουλίου με πρόεδρο τον ιεράρχη και μέλη τους Στέφανο Στεφανόπουλο, Γεώργιο Παπανδρέου. Α. Μυλωνά και Κωστάκη Τσάτσο. Με την

συμβολή του Αγγέλου Έβερτ – διευθυντή της τότε αστυνομικής διεύθυνσης Αθηνών – ακολουθεί μια νέα συνάντηση μεταξύ Τσάτσου και Τσιγάντε για τις περαιτέρω αναγκαίες ρυθμίσεις που θα αφορούσαν το Συμβούλιο. Ωστόσο λίγες μέρες αργότερα και με προδοτικό τρόπο οι ιταλικές αρχές θα συλλάβουν τον Τσιγάντε σε σπίτι της οδού Πατησίων, στο οποίο και θα βρεί ηρωικό θάνατο. Έτσι θα λάβει άδοξα τέλος και η λειτουργία του τόσο πολύτιμου για την Ελλάδα τις μέρες εκείνες της δοκιμασίας, Εθνικού Συμβουλίου. Πως όμως θα επαναδραστηριοποιηθεί στον πολιτικό στίβο ο ιεράρχης Δαμασκηνός ; Είναι η περίοδος που το πολιτειακό ξαναπαίρνει κεντρικό χαρακτήρα στην πολιτική σκηνή. Οι οποιεσδήποτε σκέψεις για επάνοδο του βασιλέως Γεωργίου Β’ μετά την απελευθέρωση περνούν στο περιθώριο και τίθεται έτσι θέμα αντιβασιλείας. Οι Άγγλοι θα υπομνήσουν στον πρωθυπουργό Εμανουήλ Τσουδερό το 1943, την αναγκαιότητα θεσμοθέτησης επιτροπής αντιβασιλείας υπο τον αρχιεπίσκοπο Δαμασκηνό. Διαφαίνεται όμως και στα πλαίσια των υφιστάμενων πολιτικών ισορροπιών η ανάγκη να γνωστοποιηθούν οι προθέσεις του -ποιείται μια συνάντηση του Άγγλου υπουργού των εξωτερικών Άντονυ Ήντεν με τον βασιλέα Γεώργιο Β’ στην οποία ο άγγλος πολιτικός ζητά από τον μονάρχη την διαβεβαίωση της μη επανόδου του στην Ελλάδα, αν πρωτίστως δεν διενεργηθεί δημοψήφισμα, αξιώνοντας μάλιστα να υπογράψει και αντίστοιχο κείμενο που του επιδίδει.

Ο βασιλεύς αρνείται μετά επιτάσεως να συνταχθεί με τα κελεύσματα του Ηντεν, μήτε ακόμα αποδέχεται τον ορισμό συμβουλίου αντιβασιλείας. Πάραυτα συμφωνεί με την αντιπροσώπευσή του στην Ελλάδα από κρυφό Συμβούλιο υπό τον Δαμασκηνό. Όλα τούτα διαμηνύονται στον αρχιεπίσκοπο που ξεκινά διερευνητική προσπάθεια για την επάνδρωση του Συμβουλίου. Σ΄ αυτό θα συμμετέ-χουν εξ ορισμού οι πάλαι ποτέ πρωθυπουργοί Γ. Καφαντάρης, Στυλιανός Γονατάς και Θεμιστοκλής Σοφούλης. Ωστόσο η κοινή πεποίθηση των πολιτικών προσωπικοτήτων που αναμειγνύονται στα τεκταινόμενα, ότι ο Δαμασκηνός θεσμικά θα πρέπει να αναλάβει την αντιβασιλεία υποβόσκει. Ο ιεράρχης με την γνωστή του σύνεση και επιδιώκοντας την εξεύρεση μετριοπαθούς λύσεως καθιστά γνωστή την κατάσταση στον βασιλέα Γεώργιο Β΄. Έρχεται όμως το συνέδριο του Λιβάνου για να δώσει οριστικά λύση στο πρόβλημα αποφασίζοντας οριστικά και

αμετάκλητα για την αντιβασιλεία. Και είναι ο Γεώργιος Παπανδρέου που κάνει επισήμως δήλωση ότι θέμα επανόδου του Γεωργίου Β΄ δεν τίθεται, αν τούτο δεν αποτελέσει απόρροια δημοψηφίσματος. Η κινητικότητα από την άλλη του ιεράρχη δεν περνά απαρατήρητη από τις αρχές Γερμανικής κατοχής, που τον θέτουν υπο στενή παρακολούθηση, προσβλέποντας στην πολιτική αδρανοποίησή του. Μάλιστα θα τον θέσουν υπο περιορισμό και κάποια στιγμή θα αποφασίσουν την μεταγωγή του στην Γερμανία, αφού κάθε απόπειρα φυσικής εξόντωσής του θα είχε υψηλό κόστος για τους κατακτητές, λόγω της καθολικής του αποδοχής από τον ελληνικό λαό. Σχέδιο που τελικά θα απόφευχθεί με την παρέμβαση μεγάλης ακαδημαϊκής φυσιογνωμίας που είχε υψηλές διασυνδέσεις στους κόλπους της στρατιωτικής διοίκησης των Γερμανών. Στην απελευθέρωση ο αρχιεπίσκοπος θα αναλάβει θεσμικά πιά την αντιβασιλεία μέχρι και της διενέργειας του δημοψηφίσματος το 1946 που αποφαίνεται για την επάνοδο του Γεωργίου του Β΄. Οπότε και αποσύρεται ο πολυτάλαντος ιεράρχης στα στενά αρχιεπισκοπικά του καθήκοντα για να αποδυθεί στο πλατύ ανθρωπιστικό του έργο που τον καταξιώνει πιότερο στην συνείδηση του ελληνικού λαού. Εκοιμήθη στις 21 Μαίου μέσα στην βαριά θλίψη του εθνικού πένθους που σκόρπισε η εκδημία του. Ωστόσο ο αρχιεπίσκοπος είχε προλάβει να πραγματώσει έναν οιστρηλατημένο του εθνικό στόχο που στην κυριολεξία έφερε την προσωπική του σφραγίδα, μετά απο επίπονη και σκληρή διαπραγμάτευση με τον Ουίνστον Τσώρτσιλ. Ήτοι την προσάρτηση της Δωδεκανήσου. Ο ίδιος μάλιστα επιβαίνων του θωρηκτού Αβέρωφ ήταν ο αγγελιοφόρος του χαρμόσυνου μηνύματος στα Δωδεκάνησα. Ένα προικισμένο λαμπρό ελληνόπουλο υπήρξε ο αρχιεπίσκο-πος Δαμασκηνός. Που ξεκίνησε πάμπτωχο από την ορεινή Ναυπακτία, για να σηκώσει στους γιγαντιαίους ώμους του την ιεροσύνη και την αδάμαστη ελληνική ψυχή τις παγωμέ-νες μέρες της γερμανικής σκλαβιάς. Εκδημώντας κατέλειπε την περιουσία του για τον σκοπό δημιουργίας ευαγών και ανθρωπιστικών ιδρυμάτων.

Το παρόν κείμενο είναι απόσπασμα απο το κυκλοφορούν Βιβλίο μου «ΟΙ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ».

*Ο συγγραφέας Πάνος Ν. Αβραμόπουλος, είναι M.Sc Δ/χος Μηχανικός Ε.Μ.Π.
www.panosavramopoulos.blogspot.gr